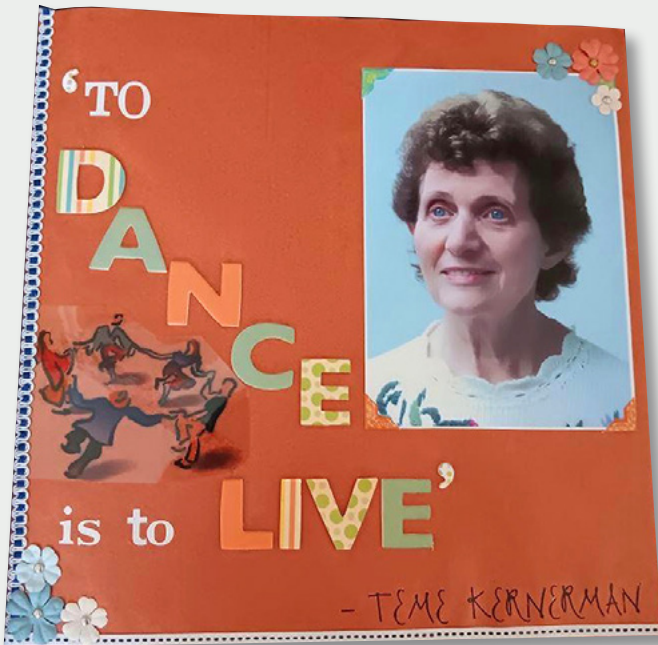

ליביה בורגהרדט
תרגום: בני לוי

לרקוד זה לחיות

טמה קרנרמן -

ה"אמא" של ריקודי העם הישראליים בקנדה

אלבום הנצחה שהוצג במהלך ערב מחווה
לטמה בפסטיבל TorontolsReal Dance
בשנת 2007

אזי זוכרת ששמעתי את השם של טמה כשרק התחלתי לרקוד ריקודי-עם ישראלים. עוד לפני שהגעתי אליה בפעם הראשונה, טמה כבר הייתה אגדה. כשנכנסתי לחדר וביקשתי ממישהו שיציב לי עליה, ראיתי אישה קטנטנה וזוהרת עם עיניים כחולות בהירות.

למרות דמותה הזעירה, טמה לונדון (לנדמן) קרנרמן די מתעלה בעולם ריקודי העם הישראליים. טמה נולדה ב-1932, בטורונטו, קנדה, לאם קנדית בעלת מורשת פולנית, ולאב רוסי שהיה רקדן גדול ושחקן בתיאטרון היידיש.

לא בכדי טמה ידועה בתור "האם של ריקוד העם הישראלי בקנדה". הריקוד תמיד היה התשוקה שלה ובעדיפות עליונה. היא התוודעה לראשונה למחול הישראלי כילדה בת 14, במפגש של תנועת הנוער הציוני של העבודה, "הבונים", בו השתתפה עם חברים. בגיל 15 היא התקבלה לעבודה כיועצת במחנה קבוצת "הבונים" - מחנה קיץ לילדים יהודים מחוץ לטורונטו. כשהגיעה לשם, היא נדהמה לגלות שהיא אמורה ללמד אומנויות ומלאכות - לא הצד החזק שלה. לעומת זאת, במהלך החזרות של להקת המחול של המדריכים, היא הייתה מלאה ברעיונות. אחרי הצעה אחת יותר מדי, המדריך האחראי התרגש ושאל "למה שלא תהיי את האחראית?" היא אכן לקחה זאת על עצמה!

זו הייתה ההתחלה של מספר מחזורים שלה כמנהלת ריקודים במחנה. בהדרכתה של טמה פרוחה תכנית הריקודים, והמחנה ארח פסטיבלים שבמהלכם הציגו החניכים, יחד עם להקות אורחים, את כישוריהם בפני ההורים. זה גם המקום שבו פגשה טמה את בעלה לעתיד, בארי, ששימש כמנהל הספורט של המחנה.

עם חזרתה לטורונטו, המשיכה טמה ללמד ריקוד בתנועת "הבונים". במקביל, העמיקה את התעניינותה בריקודי עם בינלאומיים - ריקודי עמים - ולמדה אצל ארני קרהם ואייזוי (קרהם) וויטמייר בבית ההתיישבות של האוניברסיטה. בשנת 1952, אהבתה של טמה לריקודי עם ישראלים הובילה אותה לקיבוץ גבע בישראל, שם התגוררה שנה והשתתפה בסדנת מחול "הבונים".

עם חזרתה לטורונטו למדה ריקודי עם ומחול מודרני באגודה העברית לצעירות ולצעירים - YMHA/YWHA אצל דורותיה בוכהולץ (קפיאלו), מורה לריקוד מודרני מניו-יורק שהפכה למנטור שלה. טמה בילתה את ימיה בעבודה כגננת, ואת לילותיה על רחבת הריקודים, עד שפעם אחת החניכים הצעירים שלה נאלצו להעיר אותה בתום שנת הצהריים שלהם. האירוע הזה שכנע אותה להתמקד אך ורק בריקוד.

טמה קרנרמן

לא בכדי טמה
ידועה בתור "האם
של ריקוד העם
הישראלי בקנדה".
הריקוד תמיד היה
התשוקה שלה
ובעדיפות עליונה.

כשדורותיה בוכהולץ חזרה לניו יורק ב-1955, טמה נסעה בעקבותיה. היא נזקקה למקום לינה בתקציב מוגבל, ושכרה חדר במה שהתברר כבית בושט. בלי להתרגש, היא ארגנה במהירות מגורים חלופיים בדירתה של גברת לאבמן, אישה מבוגרת שנזקקה לליווי.

טמה התמסרה לריקוד מודרני ביום ולריקודי עם בלילה. היא הייתה חוזרת הביתה רק כדי לצנוח על הספה, ששימשה לה כמיטה. עם שחר, גברת לאבמן הייתה מתפרצת אל הסלון, פותחת את הווילונות ושרה: "מרי העצלנית, התקומי... התקומי? השעה חמש בבוקר!"

ניו יורק הייתה רוח סער של פעילות עבור טמה, והתקופה המרגשת ביותר בחייה. בנוסף לשמונה שיעורי הריקוד המודרני שלה בכל שבוע, היא גם השתתפה בחמישה שיעורי ריקודי עם: ריקודי עם בינלאומיים עם מרי אן ומייקל הרמן, וריקודי עם ישראלים עם פרד ברק האגדי – "אבי ריקוד העם הישראלי באמריקה". בנוסף, למדה ריקודי ילדים אצל רות דוינג ווירג'יניה טאנר.

טמה פרנסה את עצמה בהוראת ריקוד בבתי ספר יהודיים בסופי שבוע, ועזרה בהפעלת פסטיבלי ריקוד לילדים בהנהגתה של דבורה לפסון. בשנים 1956 ו-1957, טמה קיבלה גם מלגות לתוכנית הריקודים בקיץ בבית הספר

טמה ופרד ברק

לריקוד בקונטיקט קולג', בניהולה של מרתה היל, ו"מלגת מטבח" להשתתף במחנה ריקודי העם במדינת מיין, שם נרגשה לספוג מסורות קולינריות ומחול של תרבויות שונות. במהלך תקופה זו, טמה החלה שותפות קרובה עם פרד ברק. תחילה פעלה כמדגימה שלו, אחר כך כמורה מחליפה, עוזרת בקורס המדריכים שלו, רקדנית, כוריאוגרפית, ולבסוף – מנהלת במה.

עם ניסיון כה עשיר, טמה החליטה שהכוח והסיפוק הגדולים ביותר שלה טמונים בהיותה מחנכת, לשמחת תלמידותיה ותלמידיה, שכן, היא באמת מורה לריקוד פר אקסלנס. כפי שהעידה מרגוט לוויט שרקדה עם טמה: "עם טמה אין

דבר כזה 'לא יכולה לרקוד', או במילותיה של רקדנית אחרת של טמה, אנני פטרוף, כשזיהתה את טמה במחנה ריקודיה ה-30: "מה שנראה קשה ומסובך, הייתה פורטת לשמאל, ימין, ל"לימנייט" המפורסם שלה (צעדה תימנית בשמאל) ורימנייט (צעדה תימנית בימין). תמה הבטיחה: "אני יכולה להיפטר משתי רגליו השמאליות של אדם, ולהשאיר אותן אחת ימין ואחת שמאל".

טמה גם הללה את סגולות הריקוד כבונה ביטחון וכצורת ריפוי. במילותיה: "...אתה יכול לבוא ולשחרר את עצמך. יהיו הבעיות שלך אשר יהיו, הן לא קיימות כשאתה רוקד. המוזיקה, התנועה, החברתיות – זה ההיילא-תרופתי הטוב ביותר שכל אחד יכול לקבל."

בשנת 1957, טמה השתכנעה על ידי אייווי (קרהם) וויטמייר לחזור לטורונטו על מנת ללמד ריקוד באגודה העברית לצעירים ולצעירות - YMHA/YWHA - כיום המרכז הקהילתי היהודי מיילס נאדל. באותה שנה, היא הופקדה על הקמת וניהול מרכז המחול שם. מרכז המחול הפך להצלחה עצומה תחת הנהגתה של טמה, והתרחב לכלול בלט, סטפס, ג'אז, ריקודים סלונים, מודרניים וריקודי-עם. ב-1959 הקים הצמד קרהם וקרנרמן את מחנה ריקודי העם של אונטריו.

כשבעלה של תמה האמן בארי קרנרמן שהחליף את טמה בניהול תוכנית האומנויות והמלאכה במחנה "קבוצה" הוזמן לנהל גלריה לאמנות בתל אביב ב-1960, עלו השניים לארץ. בישראל המשיכה טמה ללמוד מחול מודרני, ללמד מחול מודרני, בינלאומי, וישראלי, ולהוביל קורסי הכשרת מדריכים לנוע-עם – האגודה הראשונה לריקודי עם בינלאומיים [ריקודי עמים] בישראל.

טמה פרנסה את עצמה בהוראת ריקוד בבתי ספר יהודיים בסופי שבוע, ועזרה בהפעלת פסטיבלי ריקוד לילדים בהנהגתה של דבורה לפסון.

טמה (מימין) בהופעה בקאמפ קבוצה

טמה בילתה בישראל שבע שנים, העמיקה את הקשר שלה לארץ, יצרה קשרים חזקים עם מחברות ומחברי הריקודים המובילים דאז, וגידלה את שני ילדיה ילידי ישראל: **דורון נועם וורדה ריפקה**.

ב-1967, כשטמה עזבה את ישראל בחזרה לטורונטו, היא חזרה לתפקידה כמורה ומנהלת מחול ב-YMHA/YWHA. ב-1970 הפכה לרכזת במשרה חלקית של האגף לריקודי עם במרכז קופלר של בית הספר לאומנויות למחול, ובין 1982 ל-1985 שימשה כמנהלת במשרה מלאה

מגוריה באונטריו לא מנעו ממנה מלשתף פעולה עם להקת ריקודי העם המקצועית של קוויבק, ללמד ריקודי עם ישראלים בבתי ספר קתוליים במונטריאול, ולשמש כמדריכה אורחת במחנה ריקודי עם בינלאומי בקוויבק. חוויות אלו נתנו לה את ההשראה להקים את האגודה לריקודי עם של אונטריו ואת האגודה למדריכי ריקודי עם של אונטריו. במהלך תקופה זו, טמה גם הקימה מחדש את להקת המחול הישראלית שלה, "נרקודה", שהחלה בשנת 1956.

בשנת 1972, טמה גם הובילה את הקמת להקת המחול המקצועית באוטווה, "עמי חי", ובשנת 1977 הקימה את "חי" - להקת מחול למבוגרים, המפריכה את המיתוס שמחול מקצועי מיועד רק לצעירים. למעשה, רקדני "חי" ראו במחול מקור לרוח הצעירה שבהם, וקראו, "אנחנו מעדיפים לרקוד מאשר לאכול!" טמה המשיכה להוביל את הלהקה במשך 26 שנים.

הודות למאמצים הבלתי נלאים של טמה, המחול הישראלי הפך לעמוד התווך בבתי הספר באונטריו. זרם של כוריאוגרפים בולטים, כולל **מושיקו, סעדיה עמישי, משה תלם ומשה אסקיו**, היו בכותרות הפסטיבלים והסדנאות שארגנה, וטורונטו קנתה שם בזכות סצנת הריקוד הפורחת שלה. משנת 1985 עד 2000 ניהלה טמה את מחלקת חמישים וחמש פלוס - שלוחה של שירותי המבוגרים הוותיקים במרכז הקהילתי היהודי באת'רסט, והפעילה מערך מלא של פעילויות שכללו טיולים והופעות, תוך כדי המשך הובלת שיעורי ריקודי עם לרקדנים בכל הרמות, הגילאים, והיכולות.

טמה הייתה גורם מרכזי ביצירת הפעילות מוב אנ'מינגל - רקוד והתמזג - הרקדה לאנשים עם צרכים מיוחדים עם **הלן וינקלר**, מפגש נוסטלגיה חודשי עם **יוסי שטרון**, וחוג ריקודי עם בינלאומיים עם חניכת קבוצה לשעבר, **סנדי שטרקמן**. בשנת 2007, בהוראתו של חבר הקהילה, רקדן העם וסופר ספרי הילדים **סימון שפירו**, הקימה תמה גם "חברה למחול ישראלי" עבור קהילת השיקום "דרכי נועם"

במהלך השנים, המשיכה ללמד במספר מחנות ריקוד, כולל מחנה הריקוד העממי של אונטריו, מחנה הריקודים של מיינוודס, וסדנת ריקודי העם הישראלי של פרד ברק, שנמשכה שבוע, והתקיימה במחנה בלו-סטאר בהנדרסונוויל, צפון קרולינה, ארה"ב.

כשנשאלה על חוויות הריקוד הבלתי נשכחות שלה, טמה הגיבה ללא היסוס: ניו יורק ובלו-סטאר! היא דיברה בצורה זוהרת על גדולי המחול המודרני שזכתה לעבוד איתם בניו יורק: דורותיה בוכהולץ ואמנים אגדיים כולל הניה הולם, **לואי הורסט**, **דוריס האמפרי**, **אלווין ניקולאי** ו**חוסה למון** שפעם

טמה (במרכז) בריקוד עם במרכז התיישבות אוניברסיטאי

טמה בריקוד מודרני

הציע לה את זרועו כדי להשתמש בה כעמוד אחיזה בכיתה צפופה, בעוד יתר הרקדניות צופות בה בהערצה. היא גם דיברה בנוסטלגיה על מחנה בלו-סטאר, אותו כינתה גולת הכותרת של השנה שלה. טמה הייתה חלק בלתי נפרד מהמחנה במשך 17 שנים, שם ניהלה את סדנאות החימום המפורסמות שלה, ולימדה הפעלות וריקוד לילדים. היא התענגה על ההזדמנות ללמוד מהמקור ולפגוש רקדנים מכל רחבי ארצות הברית ומחוצה לה.

היא זוכרת, בחיבה רבה, את הופעת הבכורה שלה כ"כוכבת פופ" במופע הכישרונות של המחנה ב-1996. כשהכריזו ש"טמה הזיפנית עומדת לשיר", השתררה דממת מבוכה באולם. אף על פי כן, האורות עלו ושם הייתה טמה, מניעה שפתיים בצורה גלית בהתאם לשיר שהושמע ברקע - להיט הריקודים של אותה שנה, "נדיה", בעוד הקהל מתגלגל מצחוק.

לאורך הקריירה הארוכה שלה, טמה הדריכה אינספור אנשים. ברת מזל שאני, הייתי אחת מהם. טמה פתחה בפניי את דלתות עולם הריקוד, ושינתה את מסלול חיי. בעודי רקדנית מתחילה, הביאה אותי לבלו-סטאר כמתנדבת, והגשימה את החלום היקר ביותר שלי. זמן קצר לאחר מחנה בלו-סטאר, השתתפתי בקורס ההכשרה של "איגוד המדריכים לריקודי עם באונטריו", שייסדה טמה ב-1969. כשלא הספיקו לי הריקודים בלונדון, אונטריו, טמה השיגה עבורי עבודה בטורונטו, כמעט בן לילה, והזמינה אותי לעזור בפגישות שלה.

**מבחינת טמה, אם אין
 מחיאות כפיים ברישום
 הריקוד, אין למחוא כפיים
 על רחבת הריקודים. לעולם
 לא אשכח את מבט הצער
 על פניה כשפעם אחת
 נסחפה כל כך ומחאה כפיים
 בעצמה מתוך התלהבות,
 כמובן בטעות!**

ההופעה של "נרקודה". באדיבות Ontario Jewish Archives

כאשר מחלה אוטואימונית מנעה ממנה לרקוד במשך כמה שנים, עקשנותה באה היטב לידי ביטוי. ללא חשש, היא המשיכה ללמד בזמן שאני שימשתי לה כרגליים, כפי שעשתה היא בעבר עבור פרד ברק.

ב-2003, קיבלתי חוזה עבודה בסין. טמה קישרה אותי עם מדריך הריקודים בהונג קונג, קנת טסה שאירח אותי באדיבות וליווה אותי לכל ההרקדות המקומיות.

טמה פגשה את קנת ב-1990 כשהעבירה סדנה עבור המוני רקדנים מקצועיים בגואנגג'ואו, סין. היא הוזמנה להונג קונג השכנה על ידי אחד הרקדנים, שם התבקשה ללמד כיתת אמן מאולתרת לקבוצה של מדריכים טרם יציאתה לשדה התעופה. כשניסתה להסביר שאת כל הקלטות נתנה כבר למשתתפי הסדנה הקודמת

ואין בידה מוזיקה, הם אמרו לה: "פשוט תשירי!" כשנסעה לדרכה, הרקדנים ליוו אותה בשירת "מים מים" – אמנם לא לפי המנגינה...

ההשפעה של טמה על חייהם של כה רבים בלתי ניתנת למדידה, כפי שמעידים שלל מכתבי התודה מעומק הלב, השבחים והשירים המציפים את תיקיות המסמכים שלה. סינדי וודינסקי, רוקדת ריקודי עם ותיקה, מספרת שנלקחה תחת חסותה של טמה כשהייתה תלמידת תיכון: "טמה הייתה אמא שנייה שלי. היא הייתה מאוד מושקעת בכולנו... כל כך אכפתית ומסורה. היא לימדה אותי הכל על ריקוד ועל נימוסי ריקוד – כל הדברים הבסיסיים שאף אחד לא חושב שחשוב ללמד..."

עם זאת, החתירה הבלתי מתפשרת של טמה למצוינות הפכה כל כוריאוגרפיה של למשימה אדירה. היה ידוע שהיא משפרת כל הזמן את הכוריאוגרפיה שלה עצמה, גם במהלך חזרות גנרליות בתלבושות, כדי להגיע לשלמות. אחת מרקדניות ה"חי" של טמה, אן טלסניק, תיארה את טמה כאחת עם "סבלנות של איוב, כח של דוד, חכמה של שלמה ונחישות של צ'רצ'יל"! וודינסקי נזכרה שנשלחה לשירותים לרפד את החזייה שלה בנייר טואלט לפני הופעה על הבמה. "חזות חיצונית הייתה חשובה לה, ולא היה אכפת לה איך לייצר אותה. אני זוכרת שחזרתי מהשירותים ותהיתי אם 'עשיתי מספיק'!" היא מתוודה בצחוק גדול.

רקדני קמפ "בלו-סטאר" (Blue Star Dance Camp), 1995. טמה נמצאת מימין לטוביה טישלר – טמה נמצאת מימין לטוביה טישלר – שלישיית ממרכז ימינה

רקדניות "חי"

בכל הנוגע לריקודי עם, טמה היא דקדקנית מושבעת. כפי שהביעה בפניה פלורנס שולמן, מורה לחינוך מיוחד ורקדנית עם נלהבת: "תמיד הערצתי איך שמרת על האמת בריקודים שלנו... 'יש מספיק שמחה ויופי בריקוד ללא הגזמות מיותרות'", אמרת. מבחינת טמה, אם אין מחיאות כפיים ברישום הריקוד, אין למחוא כפיים על רחבת הריקודים. לעולם לא אשכח את מבט הצער על פניה כשפעם אחת נסחפה כל כך ומחאה כפיים בעצמה מתוך התלהבות, כמובן בטעות!

הקריירה של טמה משתרעת על פני שבעה עשורים, ורשימת תרומותיה לקהילת המחול עשויה למלא כרכים. נעמי פרום, אחת מראשות הוועדה של ערב "מחווה לטמה" וחניכת קבוצתה לשעבר, הסבירה: "היא בעצם התחילה כל מה שקשור למחול הישראלי בטורונטו. היא הייתה נכנסת לכל מקום שראתה חלל כדי ליצור מחלקה למחול". כפי שניסח זאת אחד מבני החסות של טמה, דייל הייד, "טמה לא לחצה על כפתור ההתחלה, היא עצמה כפתור ההתחלה!" רקדן מטורונטו, זאב נדל, תיאר את טמה כ"סלע שעליו מעוגנים ריקודי עם ישראלים".

מגוון הכישרונות של טמה מעורר תהיות. כמה מהישגיה הפחות מוכרים כוללים עזרה בהפקת התקליט "מחול ישראל" ב-1969, תיאום 30 להקות מחול אתניות בהופעה בפני המלכה אליזבת השנייה ב-1973, כוריאוגרפיה של רצף הריקודים בביצוע שלה יחד עם רקדני "חי" לסרט הטלוויזיה משנת 1992 - "משאלה אחרונה", וכתבת תיאורי צעדי הריקוד הישראליים - "מילון המחול: מילים, מונחים ושלבים". מאמר זה מציג מעט מזער מהקריירה הארוכה והמפוארת של טמה, אך הישגיה זכו להכרה כאשר הוענק לה פרס הכוריאוגרפים של מועצת האומנויות של אונטריו בשנת 1978, וב-1991 פרס מלגת האומנויות העממיות של אונטריו על הישג יוצא מן הכלל.

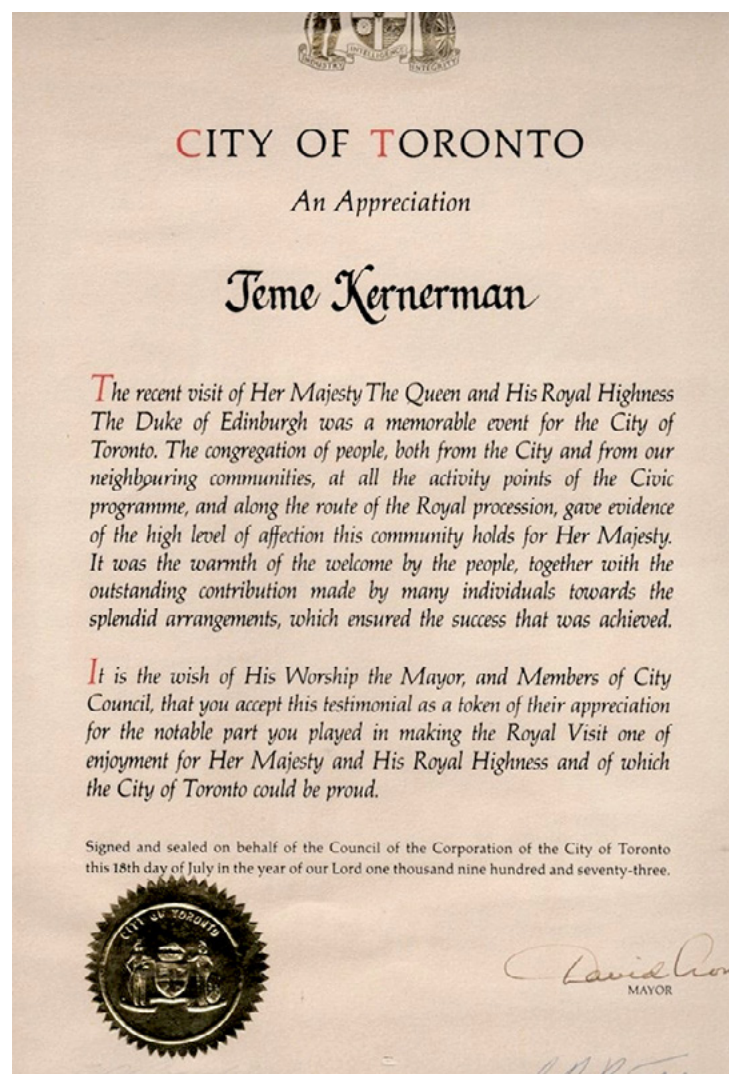
ב-29 ביוני 2007, טמה זכתה לכבוד בפסטיבל מחול איז-ריל בטורונטו. לאורך כל הקיר הרחוק של אולם הריקודים, שרשרנו בלונים בצורת כוכב כסף. מתחת לבלונים היו לוחות פוסטרים עם כרונולוגיה ציורית של חייה של טמה, המפרטים את אינספור מעשיה בעולם המחול, כרקדנית, מחנכת, כוריאוגרפית, יועצת, רכזת ובמאית, הן בצפון אמריקה והן מעבר לים.

היה גם חתך של עץ גדול שכותרתו: "בעקבות טמה". שמות הכוריאוגרפים הראשונים נכתבו על שורשיו, ושמה של טמה - על הגזע. ענפי העץ המתפשטים ייצגו את הרקדנים הרבים שהכשירה טמה. לאורך הענפים הצמדנו מאות עלים ירוקים עזים, בצורת עקבות, עם הודעות תודה לטמה מחברי קהילת המחול.

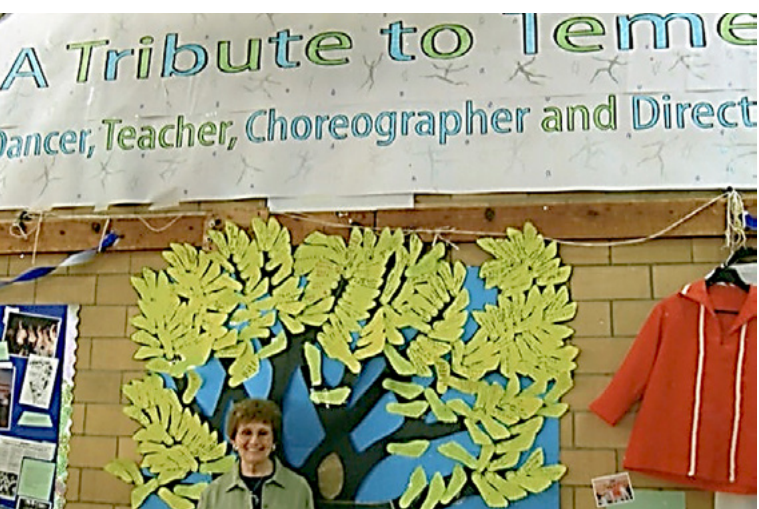
טמה נדהמה והתרגשה מהמחווה. כאדם צנוע, היא תמיד הקדישה את עצמה לעזור לאנשים אחרים לזרוח, בעוד היא עצמה קיבלה לעצמה הכרה הולמת רק לעתים רחוקות. בצניעות האופיינית לה היא מסבירה שעשתה מה שעשתה כי היא הייתה חייבת - משהו בפנים הניע אותה.

היא מחשיבה את עצמה ברת מזל כי הקריירה שלה הייתה מלאת אהבה. "כשאתה כל כך אוהב לרקוד, אתה פשוט נותן את הכל, וזה נפלא!" אמרה בשמחה.

לאורך כל הקיר הרחוק של אולם הריקודים, שרשרנו בלונים בצורת כוכב כסף. מתחת לבלונים היו לוחות פוסטרים עם כרונולוגיה ציורית של חייה של טמה, המפרטים את אינספור מעשיה בעולם המחול, כרקדנית, מחנכת, כוריאוגרפית, יועצת, רכזת ובמאית, הן בצפון אמריקה והן מעבר לים.

התעודה הוצגה לטמה עבור תיאום 30 להקות ריקוד עממי בהופעה בפני מלכת אליזבת השנייה בשנת 1973

בעקבות טמה - עץ עם הבעות תודה לטמה בערב הוקרה בפסטיבל המחול הישראלי בטורונטו (Toronto IsReal Dance Festival, 2007)

ה"מחווה לטמה" כללה מצגת, מערכון הומוריסטי עליה ועל מקורות ריקודי העם שכתב סימון שפירו, הופעות של "נרקודה" ו"חיי", וביצוע ל"עושה שלום" של טמה על ידי קבוצה מעורבת של תלמידיה שכללה ילדים, בני נוער, מבוגרים וקשישים. במהלך ערב הזיכרונות, הוצג לטמה אלבום תמונות, "טמרביליה", והודעות מחברי קהילת המחול שטיפחה לאורך השנים. הדפים היו מלאים בתיאורים של קשרים עמוקים, לא רק של ריקוד אלא של חברות. אנשים הללו את התובנה, חוש ההומור, הרגישות, נדיבות הרוח, העידוד והתמיכה של טמה. הם תיארו כיצד טמה עוררה בהם השראה, והביאה

שמחה, נחמה ומשמעות לחייהם. כפי שכתבה מנהיגת הריקודים של טורונטו ומארגנת הפסטיבל, סופי אֶזֶן: "טמה, יש לנו היסטוריה ארוכת שנים, שאני לא יודעת מאיפה להתחיל. תודה שהכנסת את ריקודי העם לחיי. זו הייתה התשוקה הראשונה שלי לאורך השנים, שעזרה לי לעבור גם תקופות לא קלות בחיי. העברתי הלאה את אהבת הארץ, המוזיקה והצעדים, ומצאתי סיפוק עמוק בידיעה שאחרים מוצאים את אותה אהבה ותשוקה".

בעוד טמה ממשיכה לארגן ללא לאות, לאמן ולעורר השראה, היא מתגאה בידיעה שהמורשת שלה תתקיים דרך חבריה הרבים, אנשים שהיא הכשירה שממשיכים להפיץ את השמחה שבריקודי העם. רבים מהם התחילו ב"ריקודיה" - פסטיבל המחול הישראלי הנועד לילדים שהקימה בשנת 1968, אותו הובילה במשך 45 שנה. כפי שהצהירה טמה, "רק דרך הילדים ימשיך ריקוד העם הישראלי להתקיים ולפרוח...".

למרות שהזרעים ניטעו בניו יורק, בפסטיבלים שעזרה טמה לדבורה לפסון להפיק, "ריקודיה" היה יצירתה של תמה עצמה ותוצר הפילוסופיה שלה. בפסטיבלים של לפסון, ילדי בתי הספר היו עטורים בתלבושות מרהיבות, הרבה מעבר ליכולתם של הילדים בבית הספר הקטן שבו לימדה טמה. בשל כך, טמה החליטה שבפסטיבל ריקודיה כולם ילבשו מכנסיים כהים וחולצות לבנות כדי ליצור מראה של אחידות על רחבת הריקודים.

טמה הרגיעה את לחץ הביצועים על הבמה: מדריכות ומדריכי הלהקות הורשו לשנות את הכוריאוגרפיה בהתאם ליכולות המיוחדות של הילדים המשתתפים בקבוצות שלהם. בנוסף, טמה העלתה את

הרקדנים מילאו אולם ספורט ענק, בזמן שהקהל ישב על היציע וצפה. התוצאה הייתה חוויה מרתקת - מאות ילדים רוקדים יחד, לא לשם ההצגה, אלא להנאה צרופה.

תוכנית קומה טיפוסית לריקודיה. תמונה באדיבות The Ontario Jewish Archives

שער התוכניה שך ריקודיה 1988
עוצב בידי סינדי וודינסקי

ריקודיה 1988. באדיבות Ontario Jewish Archives

כל הקבוצות להופיע בו-זמנית - כל להקה במעגל משלה, עם רקדנית או רקדן במרכז המעגל. לבסוף, במקום להיות מבודדים על במה מוגבהת, הרקדנים מילאו אולם ספורט ענק, בזמן שהקהל ישב על היציע וצפה. התוצאה הייתה חוויה מרתקת - מאות ילדים רוקדים יחד, לא לשם ההצגה, אלא להנאה צרופה. טמה מתארת פגישה עם ילדים, עכשיו גדולים, שמזהים אותה - היא לא השתנתה הרבה - ואשר מעלים זיכרונות בחיבה מריקודיה. לאחרונה הופתעה שרופא פודיאטריה שבדק אותה אמר לה: "אגב, הייתי בפסטיבל הריקוד שלך!"

טמה מסבירה שלמרות שילדים מתרחקים לעתים קרובות מהריקוד הישראלי במהלך שנות העשרה שלהם, בהמשך הדרך, חווית היסוד החיובית של "ריקודיה" בדרך כלל מושכת אותם בחזרה לרקוד. "מבחינתי, ה'ריקודיה' היא הדרך שלי לשמור על פעילות ריקודי העם הישראליים עבור העיר הזו ועבור ישראל".

היא הדגישה שבתוך הריקודיה מסתתרים ערכים חינוכיים עמוקים, כי "המילים, המוזיקה והתנועה משקפים את התרבות, ההיסטוריה והמורשת הישראלית". כפי שסיפרה אנני פטרוף כשהציגה את הריקודיה ה-30: "טמה עזרה לנו לשבור מחסומים כשחברנו ידיים לריקוד כדי להרגיש שאנחנו עם אחד". ריקודיה היא כוח מאחד גם מבחינה אחרת: ארבעה דורות של רקדנים - בני 8 עד 80 - עולים לרחבת הריקודים באותו אירוע". כפי שניסחה זאת טמה: "ריקוד היא השפה האוניברסלית של כפות הרגליים, והיא בין-דורית."

ריקודיה עדיין ממשיכה בעוצמה בהנחייתה של רונית וויינרייך. היא מספרת ש"החזון של טמה הוא ליצור אירוע שאינו תחרותי, אך כוללני לכל הרמות, כדי לחגוג את הקהילה היהודית שלנו בטורונטו".

ריקודיה עדיין ממשיכה בעוצמה בהנחייתה של רונית וויינרייך. היא מספרת ש"החזון של טמה הוא ליצור אירוע שאינו תחרותי, אך כוללני לכל הרמות, כדי לחגוג את הקהילה היהודית שלנו בטורונטו". וויינרייך הדגישה עד כמה קשה היה לטמה להכניס את "ריקודיה" למערכת החינוך היהודית לפני כל אותן שנים. טמה נאלצה להיעזר במנכ"ל מועצת החינוך היהודי של טורונטו, הרב ארווין וויטי, ובהורים שרבים מהם רקדו איתה, כדי להתגבר על התנגדות המנהלים. למרבה המזל, היא הצליחה. למעשה,

ריקודיה 1988. באדיבות Ontario Jewish Archives

הדגם המצליח ביותר של טמה שוכפל עד למקסיקו סיטי. רונית שיבחה את "העבודה המדהימה" של טמה, וכינתה אותה "השראה", עד כדי כך שהמשתתפים מכבדים אותה מדי שנה ב"ריקודיה" למרות שדלקת פרקים גזלה באכזריות את יכולתה לרקוד, טמה ממשיכה להעניק את מתנת התנועה והמוזיקה לאחרים. לאחר שגילתה שאחת העובדות במוסד הדיור המוגן שבו היא מתגוררת כיום היא זמרת אופרה מחוננת, טמה ארגנה לה הופעה. טמה גם הקימה תוכנית שבועית פופולרית, "מחול מותאם", בניהולה של אחת מהרקדניות שלה, ריקי אדיבי, והביאה את להקת הכליזמרים "קישקה" ולהקת המחול "נירקודה" כדי להופיע בפני הקהל שם. האירוע היה כל כך מוצלח והקהל ביקש הופעות נוספות. מכיוון שטמה מכהנת בוועדת אירועים בת ארבעה אנשים במוסד הדיור המוגן, הדיירים ברי המזל יכולים לצפות לעוד הרבה חוויות מעשירות כאלה.

בשנת 2007, כשנשאלה על עתיד ריקודי העם הישראליים, הביעה טמה דאגה מהתפשטות הריקודים החדשים, אך השוותה את ריקודי העם הישראליים ל"צמח שתמיד גדל ומתפתח, ולכן גם אופי הריקודים משתנה". בעוד טמה ממשיכה להאמין ש"לריקודים ישנים יותר, יש יותר בשר", היא מודה ש"לעשות רק ריקודים ישנים לא יהיה מעניין מספיק... כוריאוגרפים צריכים להמשיך ליצור, וצריך חומר חדש כדי שהמונים יגיעו", היא אומרת. יחד עם זאת, היא מכירה בכך שלא ניתן לעמוד בקצב של הריקודים החדשים שמופקים. עם זאת, היא עדיין משוכנעת שהריקודים החדשים הפופולריים ביותר ישרדו, יחד עם הקלאסיקות, שלמרבה המזל, נשמרות ונרקדות במפגשי נוסטלגיה. וכך, לקבוצות שונות מבחינה גיאוגרפית יש לפחות רפרטואר משותף. "בסופו של דבר", אומר טמה, "זה תלוי במדריכים הבוחרים אילו ריקודים להביא להרקדות שלהם".

היא אופטימית לגבי העתיד של ריקודי העם הישראלי, בטווח הארוך, ומכריזה נחרצות: "המחול הישראלי יחיה לנצח. זה חלק מהמורשת שלנו - מי שאנחנו!" המוטו של טמה: "לרקוד זה לחיות" חשוב מתמיד בזמנים קשים אלה. הערב, כמו בכל כך הרבה לילות אחרים, ברחבי העיר ומחוצה לה, מאות אנשים יצטרפו למעגל כדי לחגוג את החיים בריקודים, לא מעט בזכות טמה קרנרמן! 🌿

הפניות:

- מאמר מאת טמה קרנרמן: "טמה שרה בהונג קונג!" רקדנית עם (כרך 21, מספר 7, 1 בדצמבר 1990) האגודה לריקודי עם של אונטריו, עמ' 21-22.
- הקלטת LP ויניל מאת Teme Kernerman. תרקוד ישראל! טורונטו, אונטריו: ריקודים.
- "חלוצי ריקודי עם ישראלים בצפון אמריקה" מאת רות פ. שנברג ורות ר. גודמן (2006) - נשים יהודיות: אנציקלופדיה היסטורית מקיפה: <https://jwa.org/encyclopedia/article/israeli-folk-dance-pioneers-in-north-america>

"המחול הישראלי יחיה לנצח. זה חלק מהמורשת שלנו - מי שאנחנו!"